

Preocupându-ne în continuare de analiza activității instituțiilor muzeale, ne-am oprit atenția asupra a două unități din nordul țării: Muzeul județean Botoșani și Muzeul Fălticeniilor.

Am urmărit, de data aceasta, următoarele aspecte, considerate de noi de mare actualitate: nivelul expoziției de bază (tematica și modul de rezolvare muzeografică, valoarea științifică a textelor folosite în muzeu), ghidajul și eficiența sa educativă, evidența patrimoniului și profilarea unităților.

Muzeul județean Botoșani este o instituție relativ tânără, înființată în anul 1955, la început cu colecții de științele naturii și istorie. În ultimii ani, colectivul de muzeografi și-a îndreptat eforturile și în direcția cercetării artei populare locale, reușind să achiziționeze obiecte de real interes. În anul 1968 secția de științe naturale a fost transferată la Muzeul din Dorohoi, de unde s-a adus, în schimb, o bogată colecție arheologică.

Patrimoniul muzeului cuprinde, de asemenea, piese de artă plastică românească, modernă și contemporană.

A trecut multă vreme de la organizarea expoziției de arheologie — de altfel într-o clădire nepotrivită, cu spațiu de expunere insuficient și cu un circuit greoi —, și cu toate că săpăturile arheologice din județ au condus la găsirea unui material bogat și foarte interesant, aceste descoperiri nu au venit să îmbogățească problematica expoziției de bază.

Considerăm însă că în primul rând trebuie să ne oprim asupra tematicii care a stat la baza actualei expoziții și a modalităților de rezolvare muzeotehnică a problemelor.

În linia mari, secția de arheologie a Muzeului din Botoșani urmărește să illustreze istoria acestui colț de țară din paleoliticul inferior pînă în epoca feudală timpurie. Pentru ca observațiile noastre să fie mai bine înțelese vom face, în rîndurile care urmează, o scurtă prezentare a expoziției, insistînd asupra acelor aspecte care, după părerea noastră, ridică unele semne de întrebare.

Sala I, destinată paleoliticului, debutează cu descoperirile de la Ripiceni și se încheie cu piesele mezolitice de la Ștefănești și Ghireni. Vizitatorii, ca și specialiștii, pot admira documente arheologice de mare valoare, selecționate cu pricepere din materialul rezultat în urma săpăturilor. Valoarea lor le-ar fi dat dreptul să se bucure de texte explicative clare și, de dorit, fără greșeli de transcriere. Astfel, în unele locuri se precizează că obiectele expuse provin din „aurignacen”, iar altele din „zelețean”. Nu credem că este necesar să teoretizăm aici și să dezbatem modul în care se întocmește un text explicativ într-un muzeu de arheologie. Muzeograful din Botoșani ar fi trebuit să aibă grijă ca măcar grafic etichetele să reziste criticii. De altfel, vom fi nevoiți să revenim asupra etichetelor din expoziție, pentru că ele ne vor solicita, din nou, mai departe.

Sălile II și III sînt rezervate neoliticului. Ceramica și plastica cucuteniană descoperite la Morîșca Cucorăni, Trușești, Drăgușeni, constituie tot atîtea piese de rezistență ale expoziției. Ne-am permite însă unele observații care țin de modul de reîntregire și expunere a materialului arheologic întîlnit în aceste două încăperi. Acest lucru se realizează la Muzeul din Botoșani (și mărturisim că nu cunoaștem o altă unitate din țară care să procedeze la fel) folosindu-se plastilină divers colorată. Astfel, în sala III, într-o vitrină sînt prezentați idoli zoomorfi și antropomorfi, — unii fragmentari —, al căror părți lipsă sînt întregite cu plastilină.

Oricine își poate imagina aspectul deplorabil al pieselor astfel „restaurate”. Alte figurine, pentru a sta în poziție verticală, sînt pur și simplu înfipte într-un cocoloș de plastilină, a cărei culoare contrastează violent cu cea a piesei — dacă mai este nevoie să adăugăm acest amănunt.

Știm că ni se poate răspunde că în schema muzeului nu există un post de restaurator. Argumentul nu poate fi luat în considerație nici un moment. Nimeni nu a obligat pe organizatorii expoziției să recurgă la o asemenea formulă inacceptabilă din orice punct de vedere și care refuză orice motivație.

Ne miră faptul că nu s-a atras atenția muzeografilor din Botoșani asupra acestei carențe în modul de prezentare, deoarece este păcat ca piese a căror valoare depășește interesul vizitatorilor locali, încărcate de semnificații, să fie compromise total printr-o asemenea expunere. Căci ce forță evocatoare va mai avea acea figurină animalieră, cărămizie, existentă în expoziție, al cărei picior din față, rupt, a fost înlocuit cu o bucată de plastilină albastră?

Sala IV prezintă ceramică și unelte din neoliticul final, epoca metalelor și migrații, iar în ultima încăpere sînt expuse piese care ilustrează pătrunderea produselor romane, continuitatea populației autohtone, prezența sarmaților pe teritoriul județului, încheindu-se expunerea în mod surprinzător cu ceramică de secol XII—XIII, găsită la Hudum. Se lasă astfel descoperită, în mod cu totul nejustificat, o perioadă de maximă importanță, din care materialele arheologice nu lipsesc.

Pe lângă acest gol tematic și în această sală modul de expunere a pieselor stîrșește sincere nedumeriri. În prima vitrină, este prezentat un interesant material funerar sarmatic descoperit la Broscăuți. Eticheta explicativă este întocmită astfel: „*Mormînt sarmatic aflat la Broscăuți*”. De fapt, „mormîntul” este compus dintr-un femur și două fragmente de coastă, așezate direct pe lemnul vitrinei.

În afara etichetelor de obiect, în Muzeul din Botoșani nu există nici un text care să precizeze caracteristicile generale ale perioadelor istorice prezentate. S-ar putea — veți spune — ca muzeograful de aici să fi hotărît deliberat că aceste explicații de ordin general să fie comunicate vizitatorilor de către un îndrumător foarte bine pregătit din punct de vedere teoretic, cunoscînd perfect atît etapele respective cît și semnificația fiecărui obiect în parte și a cărui prezență permanentă în muzeu este, firește, asigurată.

Din cauza sarcinilor destul de numeroase pe care muzeograful din Botoșani le au de rezolvat însă, nu rare sînt cazurile în care „ghidajul” rămîne în sarcina îngrijitoarei. În ziua de 6 iunie am asistat la o astfel de îndrumare, făcută unui grup de elevi de la școala generală din comuna Maxut, județul Iași. Întreaga vizită a durat mai puțin de 5 minute iar explicațiile se rezumau, cum era de așteptat, la citirea etichetelor (aurignacian, szeletian, mezolitic etc.). Dacă muzeograful din Botoșani ar fi avut curiozitatea să facă, la ieșirea din expoziție, un scurt sondaj printre elevi, să vadă ce probleme privind evoluția societății umane din nordul Moldovei le-au fost clarificate de această vizită-fulger făcută la Muzeul de istorie, ar fi rămas, credem, dezamăgiți. Rezultatul, sîntem siguri, ar fi putut pe gînduri pe cei care răspund de bunul mers al acestei unități muzeale.

Știm că personalul Muzeului din Botoșani nu este prea numeros, că sarcinile pe care le are sînt multe și însemnate, însă acest aspect, al muncii educative zilnice, una din însăși condițiile de a exista ale unui muzeu în înțelegerea noastră, nu poate fi neglijat, tratat cu atîta suferințalitate. Rolul îndrumătorului într-un muzeu este limpede pentru toată lumea și sîntem siguri că personalul științific al Muzeului județean Botoșani știe foarte bine că, pe lângă o bună pregătire în domeniul științelor sociale și în specialitatea sa, îndrumătorul trebuie să aibă și un real talent pedagogic, să fie capabil să prezinte într-un mod atractiv, interesant, și în funcție de compoziția grupului de vizitatori, pe baza materialelor expuse, problemele legate de progresul societății omenești, ideea de evoluție istorică. De unde, deci, atîta delăsare, atîta lipsă de respect și considerație pentru vizitatorul de muzeu de orice vîrstă ar fi el?

Funcția educativă a muzeului are o pondere foarte importantă și nimeni nu are dreptul ca în numele unor sarcini suplimentare să o neglijeze sau să o rezolve la un nivel submediocru.

Din expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative reiese cu o deosebită claritate că „*trebuie să considerăm munca de educare a tineretului ca o sarcină de prim ordin, permanentă, de ea depinzînd viitorul societății, al națiunii noastre socialiste*”.

Această directivă trebuie să stea permanent în atenția noastră, a celor care sîntem chemați să păstrăm și să popularizăm în rîndul maselor largi comorile istorice ale poporului nostru.

Este adevărat că sarcinile primite de colectivul științific al muzeului sînt numeroase și, unele, de mare răspundere. În această ordine de idei putem enumera reorganizarea casei memoriale Nicolae Iorga, șantierul arheologic care trebuie supravegheate, ca și organizarea, în comuna Flămînzii, a unei expoziții dedicate răscoalei fărânești din 1907. Toate acestea au însă ca scop final educarea comunistă a oamenilor și acest obiectiv nu trebuie scăpat din vedere.

Cu riscul de a ne repeta considerăm de datoria noastră să reamintim muzeografulor din Botoșani că nivelul expoziției de bază este oglinda muncii lor de zi cu zi, iar Comitetul județean al culturii și educației socialiste va trebui să acorde un sprijin nemijlocit și permanent pentru ca valoarea științifică a muzeului, conținutul său educativ, puterea sa de convingere, să crească.

Am fost informați că, nu peste multă vreme, muzeul va primi un nou sediu, o clădire spațioasă, în care va fi organizată o nouă expoziție de bază. Aceasta va ilustra continuitatea vieții umane pe teritoriul județului, folosind materialele rezultate în urma ultimelor săpături arheologice. O altă problemă în studiu, în vederea realizării ei expoziționale, este și aceea a vechimii orașului Botoșani, atestată pînă acum doar pe bază documentară.

Intențiile organizatorilor, clar conturate încă din proiectul tematic, ni se par interesante și sîntem convinși că în viitoarea sa alcătuire Muzeul județean din Botoșani va face un apreciabil salt valoric, așteptat atît de specialiști cît și de publicul larg.

Dorim, în câteva rânduri, să ne spunem părerea și despre unele aspecte ale acestui proiect de plan tematic. Desigur, nu este o formă definitivă, înaintată spre aprobare Direcției muzeelor, însă considerăm că chiar din această fază, câteva observații pot ajuta colectivul de redactare.

Chiar de la început se constată o abundență de texte explicative ample, care nu întotdeauna ating aspectele cu adevărat esențiale ale problemelor tratate; se impune o mai atentă selecție a lor pentru a nu încălca inutil expoziția.

Pentru exemplificare ne vom referi doar la modul în care muzeografi din Botoșani intenționează să organizeze sala I, destinată paleoliticului. Aceasta urmează să cuprindă trei texte, o fotografie de șantier și patru vitrine, dintre care trei cu urme de mamut și ren și doar una cu material arheologic. Proporția nu ni se pare cea mai fericită; considerăm că raportul între resturile fosile și uneltele ar trebui mai degrabă inversat.

Observații asemănătoare se mai pot face și la proiectul de amenajare a celorlalte săli *.

Următoarea unitate de care ne vom ocupa, în rândurile ce urmează, este Muzeul Fălticenilor, din județul Suceava.

Instituție cu vechi tradiții, întemeiată în anul 1914 de un grup de intelectuali, în frunte cu profesorul Vasile Ciurea, are în prezent cinci secții: științele naturii, etnografie, istorie, memoriale și artă.

După cum se observă chiar din schema de organizare aria de preocupări este amplă, cuprinzând domenii diverse.

Înainte de a ridica problema, foarte actuală acum, a profilării acestui muzeu, să analizăm, pe scurt, conținutul expozițiilor, valoarea lor cultural-educativă, componența și preocupările colectivului științific.

La data vizitei noastre, o expoziție de istorie nu mai exista, o serie de materiale fiind transferate Muzeului de istorie a patriei. Săpăturile arheologice însă continuă, iar în depozitele muzeului se mai găsesc suficiente piese interesante.

Nu trebuie uitat nici faptul că în apropierea Fălticenilor se găsește localitatea Baia, vechea capitală a Moldovei, unde săpăturile dau la iveală documente arheologice interesante care trebuie înfățișate publicului larg în scopul unei informări științifice prompte.

Deci material pentru redeschiderea acestei secții există, iar Muzeul județean Suceava ar acorda, sîntem convinși, sprijin pentru organizarea unei expoziții valoroase.

Științelor naturii le sînt rezervate trei săli. Prima debutează, în mod neașteptat, cu expoziția de afișe „Pămîntul—corp cereș”. Ni se pare ciudată plasarea acesteia într-o sală de muzeu și ne întrebăm dacă locul său nu trebuie să fie într-o școală, la un cămin cultural, ca expoziție volantă, oriunde la urma urmei, dar nu într-o expoziție muzeală, ale cărei mijloace de expresie sînt cu totul altele.

În sala II sînt expuse păsări și mamifere — nu toate specifice zonei — iar ultima încăpere cuprinde câteva bioscene a căror realizare lasă de dorit din toate punctele de vedere. Unele prezintă scene din Delta Dunării, iar fundalul lor, pictat, este o realizare stingace, puerilă, incompatibilă cu o instituție științifică — muzeul. Dacă mai adăugăm faptul că chiar naturalizarea pieselor este făcută cu destulă stîngăcie și încă nu căpătăm o imagine destul de fidelă a ceea ce este expoziția de științele naturii a Muzeului Fălticenilor.

Într-o anume măsură situația s-ar putea explica prin lipsa unui cadru de specialitate, care să se fi ocupat cu competență și spirit de răspundere de această secție, de al cărui nivel scăzut sînt convinși chiar muzeografi din Fălticeni. Tovarășul director al muzeului ne-a informat că se intenționează desființarea acestei expoziții, care nu reflectă nici măcar nivelul mediu al unei expoziții muzeale de acest profil.

Secția de etnografie și artă populară, cu câteva amendamente, ni s-a părut cea mai realizată, cu obiecte frumoase, de o reală valoare științifică.

Este păcat însă că unele texte sînt sau greșite din punct de vedere științific sau plate, lipsite de interes, comunicînd adevăruri cunoscute de toată lumea.

Două exemple, chiar necomentate de noi, vor fi, sîntem siguri, edificatoare. Astfel, în sala III, textul introductiv la agricultură este întocmit astfel: „*Agricultura primitivă manuală — cu săpăliga — este mult mai veche decît creșterea vitelor și ea s-a dezvoltat în diferite țări în chip de sine stătător, izvorînd nemijlocit din culesul primitiv; agricultura cu plugul, dimpotrivă este o formă tîrzie care a apărut după domesticirea animalelor și pe semne într-un centru anumit*”.

* Tocmai pentru a evita discuții ulterioare repetăm o propunere mai veche a colectivului nostru redacțional: în paginile „Revistei Muzeelor” să fie publicate din timp schițele tematice ale viitoarelor muzee sau secții, pentru a se permite cunoașterea lor din vreme, lucru care ar da posibilitatea celor interesați să-și spună părerea, să le discute, să propună o eventuală îmbunătățire a lor, atît din punct de vedere științific, cit și muzeotehnic.

Avem convingerea că în felul acesta vor fi evitate multe greșeli, multe stîngăcii în organizarea materialului expozițional.

Pentru păstorit, textul respectiv afirmă că „Păstoritul a format și formează o ocupație de bază. Creșterea oilor a devenit azi o activitate dusă pe baze științifice, care permit o industrializare mai avansată a produselor din lână și lapte”.

Muzeografiile din Fălticeni, obligați față de publicul vizitator, ar trebui să schimbe urgent aceste texte. Secția de memoriale, în curs de organizare la data vizitei noastre, va cuprinde documente, manuscrise, fotografii și alte numeroase mărturii ale vieții și activității scriitorilor, pictorilor, artiștilor, oamenilor de știință, legați de aceste locuri. Se preconizează astfel expunerea într-o clădire recent restaurată, a unor piese privind activitatea lui Creangă, Sadoveanu, Anton Holban, Artur Gorovei, Nicu Gane, N. Beldiceanu, Eugen Lovinescu, N. Labiș etc.

Ideea, care la o primă privire ni s-a părut prolixă, este totuși valoroasă. Recomandăm o selecție riguroasă și găsierea unui echilibru în cadrul expunerii, cu consultarea unor specialiști de istorie a literaturii și culturii.

După cum se observă destul de ușor din însuși modul de organizare a Muzeului Fălticeniilor, se ridică o problemă extrem de însemnată, asupra căreia considerăm că factorii responsabili din Comitetul județean al culturii și educației socialiste Suceava vor trebui, în foarte scurt timp, să decidă. Este vorba de profilarea acestei unități, de structura sa viitoare, deoarece este clar că actuala variantă nu este nici pe departe satisfăcătoare.

În linii foarte mari, prin filare, Direcția muzeelor din Consiliul Culturii și Educației Socialiste urmărește ca fiecare instituție muzeală să ilustreze la un nivel înalt o zonă bine delimitată, oprindu-se la aspectele cu adevărat caracteristice, tocmai în dorința de a se evita repetițiile, monotonia și banalitatea.

Din acest punct de vedere trebuie privită atât activitatea actuală a Muzeului din Fălticeni, cât și viitorul său profil.

Ni se pare oricum clar, și sperăm că materialul nostru a reușit să convingă, că se impun modificări, unele de structură. Astfel, la secția de științele naturii va trebui în mod cert să se renunțe, deoarece, cum am arătat, este complet lipsită de valoare și, implicit, de interes.

Am fost informați că se intenționează reorganizarea expoziției de istorie, fie la muzeu, fie transferându-se în comuna Baia. Oricum s-ar hotărî, ni se pare obligatorie angajarea unui muzeograf cu studii de specialitate, care să poată rezolva problemele ridicate de buna funcționare a acestei secții.

Din discuția cu tovarășul director al muzeului am aflat și faptul că etnografia va ocupa rolul principal în viitoarea structură a instituției. Dar această hotărîre presupune, după părerea noastră, o modificare amplă a stilului în care s-a lucrat în această direcție pînă acum.

Colecția de etnografie cuprinde doar 456 obiecte, dintre care circa 250 legate de ocupații, iar 200 ilustrînd portul și obiceiurile. Numărul pieselor este cu mult sub cel necesar unei secții care să prezînte temeinic etnografia și arta populară specifică acestei zone de mare interes.

Avînd în vedere faptul că de patru ani nu s-au făcut achiziții, că nu există un cadru specializat, cu experiență, credem că pentru ducerea la bun sfîrșit a acestei sarcini se impun eforturi sporite în vederea unor atente și grabnice cercetări de teren, dublate de achiziții masive.

Obiecte de mare interes dispar, am putea zice sub ochii noștri, așa că această atitudine de expectativă pune sub semnul întrebării intenția colectivului din Fălticeni, deoarece cu un număr atât de mic de piese, dintre care o bună parte nu au decît o valoare documentară și nu pot fi expuse, nu se poate organiza o expoziție sau, mai mult, un muzeu cu profil etnografic.

Ținînd cont de faptul că intențiile specialiștilor nu sînt precizate, recomandăm ca hotărîrea privind profilul Muzeului Fălticeniilor să fie bine studiată, cîntărită în funcție de realități, de posibilitățile colectivului.

O dată cu reorganizarea, la un nivel calitativ ridicat a instituției muzeale din Fălticeni, se cere verificat și îmbunătățit sistemul de evidență din muzeu, instrument științific important în munca muzeului, cu valoare de document.

De la bun început dorim să arătăm că evidența științifică a colecțiilor acestei unități este la un nivel cu mult sub cel admis. Concret, este folosit un registru-inventar în care piesele sînt înregistrate de-a valma, amestecate, cele de naturale, istorie, etnografie, artă, cu obiecte gospodărești. Și acesta este doar un aspect al problemei, deoarece însuși modul de redactare a descrierii pieselor lasă de dorit.

Dacă, în cele ce urmează vom exemplifica această afirmație, o vom face nu pentru a da o notă amuzantă articolului nostru ci pentru a arăta în mod concret la ce rezultate se poate ajunge acolo unde lipsește interesul și, de ce n-am spune-o, pregătirea de specialitate.

Astfel, la pozițiile 267 și 268, în registrul-inventar găsim scris, pur și simplu, „Păsărică”; la numărul 426 „Idol mascul”; la 579 „Rezid vas de cult”, iar la 588 „Cazan”, avînd următoarea descriere: „Cazan zincat pentru încălzi apa”.

Considerăm de datoria noastră ca în încheiere să recomandăm cu toată stăruința atât conducerii celor două muzee, cât și Comitetelor județene ale culturii și educației socialiste Botoșani și Suceava să studieze obiectiv, cu exigență, starea de lucruri din cele două muzee, necesitățile de cadru etc. și să ia măsuri pentru aducerea acestor unități la nivelul zilei de astăzi, pornind de la menirea lor științifică și educativă și de la rolul și locul lor în vasta activitate de educare a maselor.